

DOI 10.26886/2414-634X.4(59)2023.4

UDC: 342.9.004.056

**PECULIARITIES AND TASKS OF CIVIC EDUCATION IN UKRAINE
IN THE CONTEXT OF ARMED AND INFORMATIONAL AGGRESSION**

Natalia Ivanec, Postgraduate student

<https://orcid.org/0000-0002-7624-076X>

e-mail: natulya.ivanets@meta.ua

Ukrainian State Drahomanov University; Ukraine, Kyiv

The article examines the role and significance of civic education in the context of socio-cultural development of society and strengthening the international status of the state. The main attention is paid to the historical aspect of civic education, its impact on the formation of a citizen in accordance with the standards of the democratic European state system. The article highlights different interpretations of civic education at different stages of history, from ancient times to modern times. A separate section is dedicated to the analysis of civic education in the modern socio-humanitarian discourse, in particular its place in the fields of philosophy, pedagogy and political science. The final part emphasizes the challenges that civic education poses to various sectors of society in the modern world.

The article also emphasizes the importance of civic education as a tool for transferring values and cultural heritage from one generation to another, the role of education in strengthening the authority of the state at the international level and its influence on the formation of a conscious citizen in the conditions of changing geopolitical realities. Through the prism of the analysis of different historical contexts, it is investigated how civic education reflects the ideals, standards and values of different eras, its role in social integration and strengthening of national identity.

Looking at education through the prism of philosophy, we can see it not only as a process of imparting knowledge, but also as a dialogic practice, where each participant is not just a consumer of information, but also an active participant in the process of learning. Also, in the context of modern globalization, it is important to pay attention to the intercultural dimension of education. How can we ensure that the educational process promotes mutual understanding between different cultures, instead of separating and dividing them? The answer to these questions requires not only philosophical reflection, but also pedagogical innovation. The philosophy of education should serve as a bridge between theory and practice, prompting rethinking and improvement of the educational process at all its levels.

The final part of the article emphasizes the urgency of reforming the system of civic education in modern conditions, taking into account globalization processes and the growing need to train educated, critically thinking citizens who are able to adapt to the rapidly changing conditions of the modern world. This need is especially felt in the context of armed and informational challenges that Ukraine has faced in recent years.

Keywords: *civic education, values, cultural heritage, philosophy of education, historical context.*

завідуюча лабораторією кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики, Іванець Наталія Особливості та завдання громадянської освіти в Україні у контексті збройної та інформаційної агресії /Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ

У статті розглянуто роль і значущість громадянської освіти в контексті соціокультурного розвитку суспільства і зміцнення міжнародного статусу держави. Основна увага приділена історичному аспекту громадянської освіти, її впливу на формування

громадянина відповідно до стандартів демократичного Європейського державного устрою. В статті висвітлено різні інтерпретації громадянської освіти на різних етапах історії, від давніх часів до сучасності. Окремий розділ присвячений аналізу громадянської освіти у сучасному соціогуманітарному дискурсі, зокрема її місцю в галузях філософії, педагогіки та політичної науки. Завершальна частина акцентує увагу на викликах, які ставить громадянська освіта перед різними секторами суспільства у сучасному світі.

У статті також підкреслюється важливість громадянської освіти як інструменту передачі цінностей і культурних надбань від одного покоління до іншого, ролі освіти у зміцненні авторитету держави на міжнародному рівні та її впливу на формування свідомого громадянина в умовах змінних геополітичних реалій. Через призму аналізу різних історичних контекстів досліджено, як громадянська освіта відображає ідеали, стандарти та цінності різних епох, її роль у соціальній інтеграції та зміцненні національної ідентичності.

Розглядаючи освіту через призму філософії, ми можемо побачити її не тільки як процес передачі знань, але й як діалогічну практику, де кожний учасник є не просто споживачем інформації, але й активним учасником в процесі пізнання. Також у контексті сучасної глобалізації важливо звернути увагу на міжкультурну діменсию освіти. Як забезпечити, щоб освітній процес сприяв взаєморозумінню між різними культурами, замість того, щоб відокремлювати та поділяти їх? Відповідь на ці питання потребує не лише філософської рефлексії, але і педагогічної інновації. Філософія освіти повинна служити мостом між теорією та практикою, спонукаючи до переосмислення та покращення освітнього процесу на всіх його рівнях.

Заключна частина статті наголошує на актуальності реформування системи громадянської освіти в сучасних умовах, враховуючи глобалізаційні процеси та зростаючу потребу в підготовці освічених, критично мислячих громадян, здатних адаптуватися до швидко змінюваних умов сучасного світу. Ця потреба особливо відчутна у контексті збройних та інформаційних викликів, з якими стикається Україна в останні роки.

Ключові слова: *громадянська освіта, цінності, культурні надбання, філософія освіти, історичний контекст.*

Дослідження громадянської освіти набуває особливої актуальності в сучасних умовах, і це обумовлено кількома ключовими факторами. По-перше, сучасне суспільство перебуває в процесі переходу до нового стадію свого розвитку, протягом якої основоположним є взаємодія особистості зі суспільством, а також її роль в контексті загальноприйнятих цінностей. По-друге, реалізація демократичних принципів передбачає активний діалог та прийняття основних цінностей громадянського суспільства, де кожен індивід відчуває свою роль у формуванні майбутнього країни. По-третє, у процесі демократизації держава має завдання розробки інституційних механізмів, які враховують потреби громадян, що, у свою чергу, може призвести до конфліктних ситуацій в умовах глобалізації.

В контексті України, важливість громадянської освіти збільшується з урахуванням аспектів національної безпеки. Це стосується не тільки військової стратегії проти агресора, але й прагнення зміцнити національну ідентичність та громадянську обізнаність. Важливо підкреслити, що в контексті постконфліктних реформ громадяни повинні отримати засоби для зміцнення своєї національної свідомості і опір різним формам тоталітаризму. Як

зазначає С. Терепищій, «кількісні освітні показники України відносно високі, у нас є гарний фундамент для формування конкурентної вищої освіти, крім того, наша країна є достатньо відкритою для прийняття глобалізаційних викликів і виходу на світову арену педагогічних послуг» [25, с. 27]. Проте, на жаль, міжнародна інтеграція у сфері освіти зазнає труднощів через військову агресію проти нашої держави.

Актуальність цієї статті полягає, по-перше, в глибокому аналізі завдань громадянської освіти України, особливо в умовах зовнішніх викликів, таких як збройна та інформаційна агресія проти нашої держави. В історичному контексті освіта завжди була інструментом підготовки громадян до активного участі в житті держави, але сучасні реалії вимагають нового підходу до підготовки молоді, який б був здатний протистояти зовнішнім викликам.

По-друге, стаття важлива через висвітлення історичних аспектів громадянської освіти, починаючи від Античності і завершуючи сучасністю. Це дає змогу краще зрозуміти еволюцію поглядів на громадянську освіту, її роль та значимість в різних епохах, а також враховувати ці досвіди при розробці нових методик та підходів у громадянському вихованні.

По-третє, актуальність статті посилюється її міждисциплінарним підходом до проблеми. В статті поєднані погляди філософії, педагогіки, політичної науки, що дає більш глибоке розуміння сутності громадянської освіти та її ролі у формуванні громадянина як повноцінного члена суспільства.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Мета громадянської освіти не є статичною, оскільки вона змінюється відповідно до історичного контексту, регіональних особливостей та специфіки розвитку конкретного суспільства і викликів, з якими воно

стикається. Нині спостерігається дисонанс між існуючим станом громадянської освіти та її цілями, які були визначені раніше, і актуальними потребами, які виникли в результаті військової, інформаційної та пропагандистської агресії. Аналіз досвіду інших держав, що стикалися з подібними викликами, може сприяти оптимізації підходів до громадянської освіти в Україні.

На сучасному етапі можна виділити такі ключові напрями роботи в області громадянської освіти:

- 1) дослідження процесів формування і еволюції громадянського суспільства;
- 2) культивування громадської позиції з приводу актуальних соціальних проблем в Україні;
- 3) популяризація ідей активної громадянської участі.

Проте основна проблема полягає у відсутності адекватної підготовки освітньої системи до втілення в життя конкретних громадянських цінностей, таких як гідність, відданість рідній землі, любов до свободи, відповідальність, соціальна справедливість та національна єдність. Тому необхідно переосмислити та адаптувати завдання громадянської освіти до сучасних реалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Громадянська освіта має не тільки теоретичний аспект, але й практичне значення, яке визначається конкретними історичними, політичними та соціальними обставинами кожної країни. У зв'язку з нинішніми викликами, зокрема агресією проти нашої держави, потреба в громадянській освіті в Україні стає особливо актуальною.

Надзвичайно важливою є дослідницька робота, яка проводилася на міжнародному рівні. Американська асоціація політичних наук у 2018 році презентувала дослідження, що акцентує увагу на громадянській активності як ключовому елементі політології в XX і XXI століттях [1].

Тим часом, Дж. Бенкс виявив тенденції глобального громадянства в контексті міграції, вказуючи на потребу адаптації громадянської освіти до сучасних реалій [2]. Антропологічний підхід у розгляді питань демократії пропонують Дж. Хіббінг і Е. Тейс-Морс, досліджуючи переконання громадян щодо функціонування уряду [9].

Практичний аспект громадянської освіти розкривають К. Барбер та ін. у своєму дослідженні 2015 року, де представлено досвід імплементації освітніх програм на рівні класу [3]. Проблема громадянської участі іммігрантської молоді була в центрі уваги у працях Р. Каллахана і К. Мюллера [4]. Центральне місце в дослідженні проблем громадянської освіти в зарубіжній літературі займають питання впливу релігії та педагогіки на формування громадянської активності [7], [8], [11].

Українські дослідники також активно вивчають громадянську освіту. В. Андрущенко, наприклад, розглядає проблему цивілізаційної культури [12], в той час як В. Воронкова та О. Кивлюк акцентують увагу на концепції активного громадянства [14]. К. Ключко і Л. Колесник аналізують мистецтво громадянської освіти та її потенційний вплив на суспільство [16].

Усі ці дослідження є невід'ємною частиною сучасного дискурсу громадянської освіти та можуть слугувати основою для подальших реформ у сфері освіти в Україні.

Формулювання мети статті. Проаналізувати особливості та завдання громадянської освіти в Україні у контексті збройної та інформаційної агресії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освіта визнається ключовим засобом для розвитку цивілізації, вона представляє собою цілеспрямоване наслідування соціокультурних знань, спрямоване на стійке зміцнення позицій держави на глобальному рівні. Освіта також

служить інструментом для відновлення, зберігання та передачі культурних та ціннісних аспектів конкретного національного співтовариства. Отже, одним з основних завдань освіти є виховання громадянина, який відповідає стандартам вільного, суверенного, демократичного європейського державного устрою. У такому контексті громадянська освіта стає життєво важливою для формування такої особистості.

Історичний огляд показує, що питання громадянської освіти було в центрі уваги протягом різних епох, починаючи від давніх часів. Арістотель, наприклад, стверджував, що «зосередженість на моральному вихованні є сутністю істинної держави» [13, с. 87]. Вивчення цієї проблеми можна вважати однією з найстаріших у соціогуманітарному науковому діалозі. Розгляд громадянської освіти був притаманний різним культурам. Хоча її інтерпретація могла відрізнятися в залежності від історичного контексту. Наприклад, у давніх часах акцент ставився на фізичне та військове виховання, розглядаючи їх як ключові компетенції громадянина. В античну епоху громадянське суспільство часто пов'язувалось з полісом – організованою державною спільнотою громадян, де освіта відігравала вирішальну роль у формуванні оптимального способу життя в суспільстві.

У сучасних умовах громадянська освіта стає переважним об'єктом дослідження в галузях філософії, педагогіки, політичної науки та інших дисциплін. В контексті філософії освіти її роль стає особливо важливою. Згідно з поглядами дослідників, «громадянська освіта розглядається як ключове поняття у філософії освіти, оскільки її призначення, завдання та методики викладання породжують виклики не тільки для філософів, але й для освітян, політиків, студентів, батьків та представників різних соціальних груп» [Цит. за: 16, с. 69].

У контексті філософії освіти громадянська освіта являє собою дзеркало культурної, історичної та соціополітичної специфіки кожної нації. Розуміння громадянства в східних та західних традиціях відбиває дві полярні позиції: інтереси держави як надструктури та індивідуальні інтереси громадянина. Та, як справедливо зауважено, «незважаючи на різне історичне підґрунтя, політичні аспекти, географічні умови та інші різноманітні виклики, громадянська освіта посідає одне з провідних місць у системі освіти більшості країн світу» [16, с. 69].

Розвиток громадянської освіти в країнах ОЕСР відіграє ключову роль в стабільності та прозорості соціополітичних структур, засновуючись на комунікаційних та правових аспектах. Громадянська освіта як "демократична" не лише формує обізнане громадянство, але й підсилює довіру до владних структур на основі знань і розуміння демократичних процедур.

Проте, як зазначає С. Клепко, в сучасному світі освіта має прямий зв'язок з поняттями влади і взаємодії індивіда з цією владою. Громадянська освіта повинна навчати індивіда розуміти «технології влади» та їхній вплив на соціум: «освіта, переважно, не формує в учнів і студентів поняття про технології владитаспособиїхвикористання, томувсучасномусупільствієяк «маніпульовані», такіті, хто«маніпулює іншими» [19, с. 109].

Важливість аналітичного дискурсу у громадянській освіті полягає у розумінні механізмів влади, а також в рефлексії їх впливу на громадянина. Інституційна інфраструктура громадянської освіти повинна забезпечувати підготовку освічених, критично мислячих громадян, здатних на активну взаємодію з владними структурами. Вказане твердження підкреслює ідею, що «громадянська освіта розглядається як довготермінові «капіталовкладення» стабільної

демократії» [22, с. 382], що відображає величезний потенціал освіти як інструменту підтримки та розвитку демократії.

Розуміння громадянської освіти як гуманітарної технології висвітлюється в працях філософа С. Клепка, де акцентується на її утопічних концептах, таких як «громадянське суспільство» та «відкрите суспільство». Вони служать як орієнтири для встановлення парадигми прав людини та переосмислення ролі держави в сучасному світі [19, с. 86].

Нажаль, як зазначають Н. Коляда та О. Кравченко, «сучасна практика свідчить про фрагментарність громадянської освіти в Україні. Серед причин такої ситуації – несформованість практичних інструментів впровадження громадянської освіти; нерозробленість теоретико-методичних основ та рекомендацій щодо підготовки фахівців у галузі неформальної громадянської освіти, зокрема молодіжної роботи; розбіжності між національно-патріотичним вихованням та громадянською освітою; відсутність міжсекторного підходу до питань громадянської освіти для впорядкування процесів, що відбуваються в формальній і неформальній сфері; відсутність спеціальних мереж або платформ для співпраці між провайдерами громадянської освіти в Україні» [20, с. 78].

В ідеальному суспільстві, де освіта підтримує культуру критичного мислення та відкритого діалогу, питання громадянської освіти стає ключовим. Філософія освіти досліджує, як навчання може впливати на індивіда та, в кінцевому підсумку, на ширший контекст суспільства. В такому контексті робота К. Ключко та Л. Колесника відіграє важливу роль. Вони підкреслюють важливість залученості громадських організацій до процесу створення навчальних програм, а також інтеграції світового досвіду [16, с. 69]. Це спрямовано на формування глибокої та збалансованої громадянської свідомості.

Основа громадянської освіти заснована на розумінні прав і обов'язків кожної особистості в демократичному суспільстві. Закон України «Про освіту» відображає цю позицію, підкреслюючи необхідність формування громадянської компетентності на основі цінностей вільного демократичного суспільства [18].

Філософія освіти визнає, що громадянська освіта не повинна обмежуватись лише шкільною програмою. Вона також пов'язана з індивідуальним розумінням особистості її ролі в суспільстві. Наприклад, у Великій Британії громадянська освіта розглядається як засіб зміцнення зв'язку між учнем та конкретною соціальною групою [17].

Взаємодія приватного та державного секторів у сфері освіти може бути взірцем для демократичного суспільства, де різні інтереси можуть співіснувати і взаємодіяти. Така динамічна система може пропонувати різні підходи до освіти, де основний принцип – забезпечення якісного навчання для кожної особистості.

У контексті філософії освіти, громадянська освіта є важливим інструментом для формування критичного мислення та активної громадянської позиції особистості в суспільстві. Оновлена Концепція розвитку громадянської освіти в Україні, прийнята у 2022 році, відображає актуальні зміни в суспільно-політичному житті держави і підкреслює важливість громадянської освіти як механізму захисту суверенітету та ідентичності України.

Філософія освіти вбачає в освіті не лише передачу знань, а й формування цінностей та установок, які відображаються у діях та вчинках кожної особистості. Громадянська освіта в цьому контексті є формуванням в особистості певних цінностей, навичок та компетентностей, які дозволяють активно та відповідально брати участь в житті своєї громади та держави.

Зазначене в Концепції про необхідність формування громадянських компетентностей у громадян України, що відображають ідею захисту державності та демократії, є відповіддю на сучасні виклики, які постали перед Україною внаслідок агресії. Особливо актуальним є питання збереження української ідентичності на територіях, які потерпають від ворожої окупації та пропаганди. Отже, філософія освіти вбачає в громадянській освіті не лише засіб передачі знань, а й формування особистісних цінностей, громадянської позиції та критичного мислення, які є основою для активної участі в житті суспільства та захисту своєї країни в умовах зовнішніх викликів [21, с. 4]. Тому громадянська освіта не просто віддзеркалює соціокультурну реальність країни, а є активним механізмом її формування та перетворення. Вона стає своєрідним «дзеркалом» демократії, де кожен громадянин може побачити своє відображення у системі соціальних взаємодій.

У цьому контексті філософія освіти не може обмежуватися лише рефлексією над формальними структурами та методиками навчання. Вона повинна глибоко вивчати основні поняття, що лежать в основі освітньої діяльності: поняття «людина», «суспільство», «знання» та «цінність». Яка роль освіти в самоідентифікації особистості? Як ми можемо гарантувати, що освіта сприяє розвитку критичного мислення, а не стає лише інструментом соціальної інженерії?

Сучасна громадянська освіта повинна зосереджуватися не лише на навчанні історичних дат, конституційних прав та обов'язків громадянина, але й на розвитку критичного мислення, емпатії, здатності до діалогу та конструктивного співробітництва. Вона стає містком між індивідом і суспільством, сприяючи формуванню особистості, яка активно взаємодіє з навколишнім світом, замість пасивного сприймання інформації.

Проте громадянська освіта не може існувати ізольовано. Вона має бути тісно пов'язана з філософією освіти, яка досліджує основні принципи, цілі та методи навчання та виховання. Це дозволяє поглиблено аналізувати та переглядати підходи до освіти, враховуючи глобальні тенденції, культурні особливості та інші важливі аспекти.

Таким чином, у відповідь на сучасні виклики, зокрема агресію, громадянська освіта в Україні повинна бути наповнена новим змістом, зосереджена на формуванні громадянської позиції, яка базується на цінностях демократії, свободи, прав людини та національної ідентичності. Тільки така освіта може стати справжнім bastіоном протистояння інформаційній агресії та сприяти збереженню та розвитку української культурної спадщини в умовах глобальних викликів.

З одного боку, сучасна система освіти зазнає впливу безлічі глобалізованих процесів, що відкривають нові можливості для доступу до знань, співпраці та культурного обміну між націями. Цифровізація, технологічний прогрес і зростаюча мобільність людей допомагають створювати освітнє середовище, де кожна особа може набути необхідних навичок та компетенцій для успішної адаптації в глобалізованому світі. Та разом з тим, ці процеси приносять і нові виклики. Стандартизація освітніх програм, ризик втрати національної ідентичності та цінностей, а також розрив між технологічною доступністю та якістю освіти у різних регіонах і країнах. Це вимагає від освітніх систем бути гнучкими, рефлексивними та відповідати на потреби суспільства.

У контексті філософії освіти це ставить питання про природу освіти у сучасному світі: якою має бути освіта, щоб вона була актуальною, відповідною до потреб людини і спроможною гармонійно інтегрувати традиційні цінності та сучасні можливості? Тут виникає

потреба у дослідженні як онтологічних, так і епістеміологічних аспектів освітнього процесу.

Висновки. У рамках філософії освіти громадянська освіта розглядається не просто як набір знань та вмінь, а як ключовий інструмент формування особистості. Це відображає онтологічну сутність освіти як процесу самоствердження особи у суспільстві. Громадянська освіта базується на національних і загальнолюдських цінностях, враховуючи епістемологічні основи культурної і соціальної спадщини народу. Відповідно до герменевтики освіти, сучасні виклики вимагають постійного переосмислення і рефлексії змісту і методів громадянської освіти. Діалектика освітнього процесу вимагає гolistичного підходу, що забезпечує єдність когнітивного, аксіологічного та практичного аспектів освіти. В контексті феноменології освіти необхідно дослідити, як глобалізаційні та інформаційні процеси впливають на формування громадянської свідомості та ідентичності. Цей аналіз вимагає вивчення інноваційних методів, що підкреслюють етичний аспект навчання та розвиток критичного мислення як основи громадянської позиції. У світлі технологічної філософії освіти важливо дослідити, як цифрові технології впливають на освітній процес, реалізуючи потенціал цифрової етики.

Література:

1. American Political Science Association 'Civic education and engagement', <<https://www.apsanet.org/RESOURCES/For-Faculty/Civic-Education-amp-Engagement>>(2023, травень, 02).

2. Banks, J.A. (2017) Citizenship education and global migration: Implications for theory, research, and teaching, *Washington, DC: American Educational Research Association.*

3. Barber, C., Sweetwood, S., King, M. (2105)Creating classroom-level measures of citizenship education climate'. *Learning Environments Research*, 18(2).
4. Callahan,R., Muller, C. (2013)Coming of political age: American schools and the civic development of immigrant youth. *New York. Russell Sage Foundation*.
5. Campbell, D. (2006). Why we vote: How schools and communities shape our civic life'. Princeton.NJ: Princeton University Press.
6. Dahlgard, J. (2018) Trickle-up political socialization: The causal effect on turnout of parenting a newly enfranchised voter.*American Political Science Review*.
7. Dee T. (2005)The effects of catholic schooling on civic participation. *International Tax and Public Finance*.12(5).
8. Gill, B., Tilley, C., Whitesell, E., Finucane, M., Potamites, L., Corcoran, S. (2018). The Impact of Democracy Prep Public Schools on Civic Participation. *Mathematica Policy Research*.<<https://cutt.ly/OwUEBuBE>> (2023, травень, 02).
9. Hibbing, J., Theiss-Morse, E. (2002)Stealth democracy: Americans' beliefs about how government should work'. *Cambridge; New York: Cambridge University Press*.
10. Holbein, J.(2017) Childhood skill development and adult political participation'. *American Political Science Review*.№ 111(03).
11. Kahne, J., Crow,D., Lee,N.-J.Different pedagogy, different politics: High school learning opportunities and Youth political engagement'. *Political Research Quarterly*, 2013, 34(3).
12. Андрущенко, В.П.,Андрущенко, Т.І., Савельєв, В.Л.(2017)*Цивілізація культури*, 2017, Київ: «МП Леся».
13. Арістотель.(2000).*Політика*. Крига третя. Київ.

14. Воронкова, В., Кивлюк, О. (2022) Концепція активного відповідального громадянства для розвитку демократії та громадянського суспільства, *Humanities Studies*. №11 (88).

15. *Громадянська освіта та методика її навчання* : підручник для студентів педагогічних закладів вищої освіти.(2019). За загальною редакцією Т.Бакка, Т. Мелещенко, Київ : УОБЦ «Оріон».

16. Ключко, К., Колесник, Л.(2020). Громадянська освіта: мистецтво творити зміни.Київ: Компрінт.

17. Гурій, М.(2011) Регіональні особливості громадянської освіти учнів у Великій Британії в умовах глобалізації.*Педагогічні науки*, 2011, № 96.

18. Закон України «Про освіту», 2017, Відомості Верховної Ради (ВВР), № 38-39, ст.380, <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>>(2023, травень, 02).

19. Клепко, С.(2005) Громадянська освіта: утопії, моделі, філософії.*Філософія освіти*, №1.

20. Коляда, Н., Кравченко, О.(2019) Молодіжна робота як засіб неформальної громадянської освіти.*Проблеми підготовки сучасного вчителя*.№ 19.

21. *Концепція розвитку громадянської освіти в Україні*. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710 (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2022 р. № 893-р), <<https://cutt.ly/ZwUECZ2z>>(2023, травень, 02).

22. Кравченко, Т.(2020) Громадянська освіта як необхідна передумова існування людини в правовому суспільстві (на прикладі досвіду Великобританії). *Молодий вчений*, № 11 (87).

23. Пометун, О., Нестор, Г.(2022) Методологія створення інтегрованого курсу з історії та громадянської освіти для 5-го класу. *Проблеми сучасного підручника*, № 28.

24. Розпорядження КМУ «Про внесення змін до Концепції розвитку громадянської освіти в Україні» від 08 жовтня 2022 р. № 893-р, <<https://cutt.ly/gwUEVRSN>>(2023, травень, 02).

25. Терепищій, С.(2016) Причини та витоки глобалізації освітнього ландшафту. *Вища освіта України*, №1.

References:

1. American Political Science Association 'Civic education and engagement', <<https://www.apsanet.org/RESOURCES/For-Faculty/Civic-Education-amp-Engagement>>(2023, May, 02).[in English].

2. Banks, J.A.(2017) Citizenship education and global migration: Implications for theory, research, and teaching, *Washington, DC: American Educational Research Association*. [in English].

3. Barber, C., Sweetwood, S., King, M. (2105) Creating classroom-level measures of citizenship education climate'. *Learning Environments Research*, 18(2), 197-216.[in English].

4. Callahan, R., Muller, C. (2013) Coming of political age: American schools and the civic development of immigrant youth. *New York. Russell Sage Foundation*. [in English].

5. Campbell, D. (2006). Why we vote: How schools and communities shape our civic life'. Princeton. NJ: Princeton University Press.[in English].

6. Dahlgaard, J. (2018) Trickle-up political socialization: The causal effect on turnout of parenting a newly enfranchised voter. *American Political Science Review*. [in English].

7. Dee T. (2005) The effects of catholic schooling on civic participation. *International Tax and Public Finance*. 12(5).[in English].

8. Gill, B., Tilley, C., Whitesell, E., Finucane, M., Potamites, L., Corcoran, S. (2018). The Impact of Democracy Prep Public Schools on Civic Participation. *Mathematica Policy Research*.<<https://cutt.ly/OwUEBuBE>> (2023, May, 02) [in English].

9. Hibbing, J., Theiss-Morse, E. (2002)Stealth democracy: Americans' beliefs about how government should work'. *Cambridge; New York: Cambridge University Press*. [in English].

10. Holbein, J.(2017) Childhood skill development and adult political participation'. *American Political Science Review*. № 111(03). [in English].

11. Kahne, J., Crow,D., Lee,N.-J. (2013) Different pedagogy, different politics: High school learning opportunities and Youth political engagement'. *Political Research Quarterly*, 34(3). [in English].

12. Andrushchenko, V.P., Andrushchenko, T.I., Saveliev, V.L. (2017) Tsyvilizatsiia kultury [Civilization of culture], 2017, Kyiv: «MP Lesia», 580 s.[in Ukrainian].

13. Aristotel. (2000) Polityka. Kryha tretia [Policy. The third book] Kyiv. [in Ukrainian].

14. Voronkova, V., Kyvliuk, O. (2022) Kontseptsiiia aktyvnoho vidpovidalnoho hromadianstva dlia rozvytku demokrat ii ta hromadianskoho suspilstva Humanities Studies. [The concept of active responsible citizenship for the development of democracy and civil society], № 11 (88).[in Ukrainian].

15. Hromadianska osvita ta metodyka yii navchannia : Pidruchnyk dlia studentiv pedahohichnykh zakladiv vyshchoi osvity [The concept of active responsible citizenship for the development of democracy and civil society]. (2019). Za zahalnoiu redaktsiieiu T. Bakka, T. Meleshchenko, Kyiv: UOVTs «Orion».[in Ukrainian].

16. Hromadianska osvita: mystetstvo tvoryty zminy [Civic education: the art of creating change]/ Kliuzko, K., Kolesnyk, L. (2020). Kyiv: Kompynt.[in Ukrainian].

17. Hurii, M. (2011) Rehionalni osoblyvosti hromadianskoi osvity uchniv u Velykii Brytanii v umovakh hlobalizatsii. [Regional features of civic education of students in Great Britain in conditions of globalization], *Pedahohichni nauky*№ 96.[in Ukrainian].

18. Zakon Ukrainy «Pro osvitu», [Law of Ukraine «On Education»] 2017, Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), № 38-39, <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>>(2023, May, 02)[in Ukrainian].

19. Klepko, S. (2005) Hromadianska osvita: utopii, modeli, filosofii[Civic education: utopias, models, philosophies]. *Filosofii osvity*, №1. [in Ukrainian].

20. Koliada, N., Kravchenko, O. (2019) Molodizhna robota yak zasib neformalnoi hromadianskoi osvity [Youth work as a means of informal civic education]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*. № 19. [in Ukrainian].

21. Kontseptsiiia rozvytku hromadianskoi osvity v Ukraini [The concept of development of civic education in Ukraine]. Skhvaleno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3 zhovtnia 2018 r. № 710 (v redaktsii rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 zhovtnia 2022 r. № 893-r), <<https://cutt.ly/ZwUECZ2z>>(2023, May, 02) [inUkrainian].

22. Kravchenko, T. (2020) Hromadianska osvita yak neobkhidna peredumova isnuvannia liudyny v pravovomu suspilstvi (na prykladi dosvidu Velykobrytanii) [Civic education as a necessary prerequisite for the existence of a person in a legal society (on the example of the experience of Great Britain)]. *Molodyi vchenyi*, № 11 (87). [in Ukrainian].

23. Pometun, O., Nestor, H. (2022) Metodolohiia stvorennia integrovanoho kursu z istorii ta hromadianskoi osvity dlia 5-ho klasu [Methodology for creating an integrated course on history and civic education for the 5th grade]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*, № 28. [in Ukrainian].

24. Rozporiadzhennia KMU «Pro vnesennia zmin do Kontseptsii rozvytku hromadianskoi osvity v Ukraini» [Decree of the CMU "On Amendments to the Concept of Development of Civic Education in Ukraine"] vid 08 zhovtnia 2022 r. № 893-r, <https://cutt.ly/gwUEVRSN> 2023, May, 02[in Ukrainian].

25. Terepyschyi, S. (2016) Prychyny ta vytoky hlobalizatsii osvitnoho landshaftu[Causes and origins of the globalization of the educational landscape]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, №1.[in Ukrainian].

Citation: Natalia Ivanec (2023). PECULIARITIES AND TASKS OF CIVIC EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF ARMED AND INFORMATIONAL AGGRESSION. New York. TK Meganom LLC. *Innovative Solutions in Modern Science*. 4(59). doi: 10.26886/2414-634X.4(59)2023.4

Copyright: Natalia Ivanec ©. 2023. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.